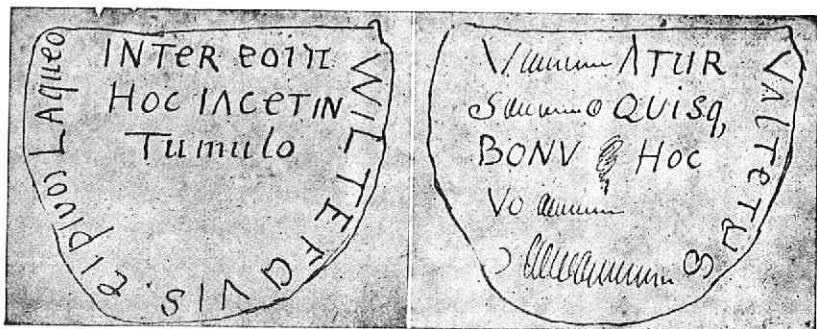

Een martelaar?

In het jaarboekje Niftarlake 1917 gaf de heer Mr. Dr. S. Muller Fzn. eene belangrijke bijdrage betreffende een steenen lijkst, die in October 1760, bij het omspitten van een weiland van de buitenplaats „Weerestein” bij Nieuwersluis gevonden was.

De inhoud van deze kist bestond uit de overblijfselen van een menschelijk geraamte: een bekkeneel, zeer witte tanden, eenige beenderen en veel stof. Onder het bekkeneel vond men een looden plaatje, in den vorm van een bisschopsmijter, en eenige muntjes.

Men meende toenmaals, dat men het stoffelijk overschot van den H. Hungerus gevonden had. Er werd zelfs vermeld, dat diens naam op de kist stond. Oók op het looden plaatje. Dat laatste was echter niet het geval, zooals duidelijk blijkt uit onderstaande gebrekkige afbeelding, uit den topografischen atlas der Prov. Utrecht.

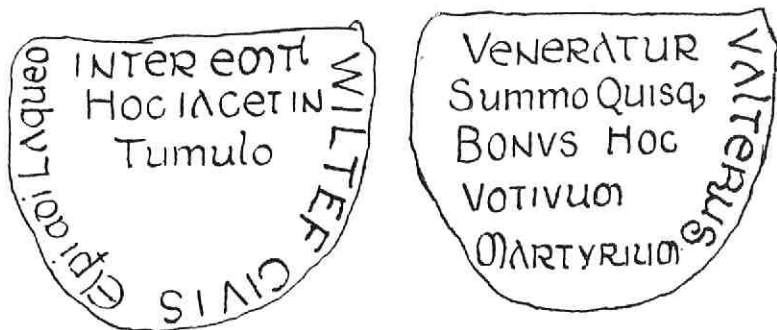

Heel duidelijk is deze afbeelding niet. De teekenaar heeft klaarblijkelijk met de inscriptie geen raad geweten. Sommige letters, die voor hem onleesbaar waren, heeft hij door krullen aangeduid. Bovendien schijnt de plaatsing niet geheel juist te zijn.

Hoe onbeholpen de afbeelding ook mocht zijn, toch gaf de

eigenaardige vorm van sommige letters mij aanleiding om te vermoeden, dat de oorspronkelijke inscriptie waarschijnlijk in een mengeling van Franco-Angelsaksisch unciaalschrift uit de 8e eeuw en van Romeinsche kapitalen in de looden plaat was gekrast.

Sommige gedeelten werden toen iets duidelijker. Ik beproefde daarna de ontbrekende letters en woorden aan te vullen en zeer onduidelijke plaatsen iets, maar zeer weinig, te verschikken.

of voluit:

VALTERUS

Veneratur Summo Quisque Bonus Hoc Votivum Martyrium
WILTEFORTIS CIVIS

Episcopi adiutor laqueo interemtus hoc iacet in tumulo¹⁾

Ik kan er natuurlijk niet voor instaan, dat deze aanvulling de juiste is. 't Blijft een gissing, maar toch is het opmerkelijk, dat er in ons land een martelaar is geweest, die Walter heette, die in de 8ste eeuw geleefd heeft, (dus in den tijd toen Utrecht ook nog als „Wiltenburg” bekend was) en daar gewoond heeft. Die bovendien met Angelsaksers en Franken in betrekking stond, helper van een bisschop was en van wien men kan vermoeden, dat zijn stoffelijk overschot langs de Vecht vervoerd kan zijn geworden en onderweg bij Nieuwersluis, zooals men dat tegenwoordig noemt, „gestrand” kan zijn.

't Is bekend, dat de H. Willebrordus, eerste bisschop van

¹⁾ Walter, burger van Wiltenburg (?), helper van den bisschop, door den strop omgebracht, ligt in dezen grafheuvel. Ieder goed (mensch) vereert ten hoogste dit gewijde martelaarschap.

Utrecht, omstreeks het jaar 700 op de plaats van het verwoeste kerkje, in het op de Denen heroverde Wiltenburg, eene kerk stichtte ter eere van St. Maarten ¹⁾.

't Is ook bekend, dat hij een later te Utrecht gekomen priester Winfried (evenals Willebrordus een Angelsaks) tot zijn opvolger begeerde.

Deze Winfried, wiens naam later door den Paus in Bonifacius werd veranderd en die aan het Frankische hof zeer gezien was, is de bekende Apostel der Friezen, die in 754 of 755 bij Dokkum met 52 zijner volgelingen werd vermoord.

Onder die volgelingen waren behalve zijn mede-bisschop Eobanus, die soms zijn coadjutor wordt genoemd, ook drie priesters: Wintrung, Adelbert en *Walter* ²⁾.

De Kanunniken van Utrecht halen het lijk van Bonifacius.

Naar eene Kopergravure van Jacobus Matham.

¹⁾ Hij kwam t' Utrecht, Dat Wiltenburch hiet te voren. (Rym Kroniek Melis Stoke.)

²⁾ Bij de Bollandisten: S. Walterus, 755 Martelaar met S. Bonifacius te Dokkum. Vgl.: J. J. Graaf, Ned. Doopnamen.

't Stoffelijk overschot van den H. Bonifacius werd door de Christenen over de Westersche meren eerst naar Utrecht gevoerd en aldaar begraven, doch later naar Fulda overgebracht.

Ook de lichamen van 12 zijner helpers werden per schip naar Utrecht gebracht, dus zeer waarschijnlijk via de Vecht¹⁾.

't Is echter twijfelachtig of zij alle 12 wel te Utrecht zijn aangekomen, want in 1420 had men in de St. Salvatorskerk slechts 8 kistjes met relieken van deze martelaren, zoodat er vermoedelijk eenige onder weg zijn blijven steken.

't Is echter jammer, dat geen enkel van de toenmaals gevonden muntjes bewaard is gebleven, omdat dit voor mijne gissing eenige moeilijkheid oplevert. Immers volgens de beschrijving van 1760 stond op de voorzijde van een dier muntjes een hoofd, dat veel op dat eener vrouw geleek, met een bisschopsstaf daarvoor, en als randschrift eenige letters, waarvan men geen zin kon maken. Aan de achterzijde een kruis vergezeld van 4 kruisjes, in iederen hoek één. Ook op den rand eenige kruisjes, waartusschen 4 à 5 herkenbare letters.

Frans van Mieris geeft in zijne beschrijving der Bisschoppelijke munten en zegels eenige afbeeldingen van dergelijke muntjes. Hij zegt, dat zij met recht als de eerste soort, die door 's Lands overheid gemaakt zijn, beschouwd mogen worden, zonder dat hij mededeelt wanneer zij in gebruik waren.

Eén dier afbeeldingen zou vrijwel met bovenstaande beschrijving overeenkomen, indien er tusschen de armen van het grootte kruis 4 kleine kruisjes stonden, in plaats van 4 bolletjes.

De heer Muller vermeldt echter, dat de bovenomschreven muntjes geacht worden te behooren tot eenige onzekere munt-

¹⁾ At vero Christi fideles nonnulli collectis raptim XIII sanctorum corporibus transierunt navigio Alcmere flumen, et venientes Trajectum sepelierunt ea in ventre ecclesiae sancti Salvatoris, denec a Lullo Maguntinae ecclesiae episcopo missis legatis in Fuldensi monasterio translata sunt.

jes uit de 2e helft der 12e eeuw. Hij meende dan ook dat de doode een wijbisschop van een der Utrechtsche bisschoppen uit dat tijdperk zal geweest zijn¹⁾.

Dit zou dus niet overeenstemmen met de vorenstaande ont-cijfering van de inscriptie.

Daarom rees bij mij de vraag of de muntjes ook van een ander Bisdome konden geweest zijn. Of dat men misschien eerst in de twaalfde eeuw het stoffelijk overschot naar Utrecht wilde overbrengen en toen muntjes uit dien tijd in de kist gelegd heeft. Zelfs tot het jaar 1580, werden in een klooster nabij Dokkum verschillende relieken van de martelaren vertoond. Er waren daar toen nog aanwezig de kelk, de kleeren en het bekkeneel van Bonifacius en de beenderen van 40 zijner met-gellen²⁾.

Eene aantekening in de bibliotheek van het Begijnhof te Amsterdam vermeldt, dat toen de kist te Nieuwersluis geopend was, ieder een stukje van het gebeente nam, maar dat de heer van Croonenburg of Loenersloot³⁾ hieraan een einde maakte. Hij liet de overblijfselen bij hem brengen, in een kist sluiten en „met staatsie in de gemelde kerk” begraven.

In de veronderstelling dat de „gemelde” kerk de Ned. Herv. kerk te Loenen zou zijn, heb ik het begrafenisregister van Loenen en Mijnden van 1760—1772 nagezien, maar vond daarin geen enkele aanwijzing.

De kapel bij het kasteel Loenersloot werd in 1790 reeds als bergplaats van turf gebruikt. De mogelijkheid bestaat echter, dat de overblijfselen naar de Herv. kerk te ter Aa (gem. Loenersloot) zijn gebracht, maar de doodboeken van ter Aa uit dien tijd zijn op het Rijksarchief te Utrecht niet aanwezig en dus waarschijnlijk verloren geraakt.

Wijlen de heeren Prof. van Spanje (toen nog kapelaan te

¹⁾ In het Centraal Museum te Utrecht zag ik een muntje van Bisschop Herbert (1139—1150) waarop aan de achterzijde een kruis met een klein kruisje in iederen hoek.

²⁾ *Ubi praeter calicem & sacras vestes, Cranium ejus, cum ossibus 40 sociorum ad Annum usque 1580 honorifice conservatum, miraculis claruit.*
Martini Hamconii Frisia p. 107 v.

³⁾ Croonenburg en Loenersloot waren in 1790 in het bezit der weduwe Kieft Balde.

Loenersloot) en Mgr. Klönne, Rector van het Begijnhof te Amsterdam, hebben indertijd getracht om de laatste rustplaats op te sporen van het stoffelijk overschot, naar zij meenden van den H. Hungerus.

Misschien is er onder de lezers iemand, die hieromtrent nog iets naders kan mededeelen of die een betere oplossing weet voor de inscriptie.

Baambrugge, Augustus 1922. J. G. Th. GREVENSTUK.
